

Research Paper

Representation of power field in home TV series: A case study of Aghazadeh series

Fardin Mohammadi¹

Received: Dec. 20, 2022; Accepted: Jul. 11, 2023

ABSTRACT

The main issue of the present study is how the power domain is represented in the TV series Aghazadeh. In order to answer the problem, Pierre Bourdieu's theory was used as an approach. Methodologically too, Bourdieu's Genetic Structuralism was used and this text was analyzed at three levels of habitus, structure and relationship between power and other fields using document analysis research method and thematic analysis technique. The results indicate that the power domain is structurally heterogeneous and hierarchical as well as a place of competition and conflict between agents with religious-traditional habits and agents with economic and worldly habits. In terms of intra-field relationship, the power field is directly and indirectly related to all social domains, and it has affected other structured such as justice, economy, law and politics. The influence of utilitarian agents of the power field on these has reduced the relative independence of these fields on the one hand, and has led to the spread of corruption on the other. Of course, the greater relative independence of the justice field has made it possible for justice-oriented social agents to monitor and investigate the activities in other fields, control illegal activities of other social agents carefully, and eradicate the corrupt power network in the society. This means that one must hope for the future.

Keywords: power field, representation, habitus, Bourdieu, Aghazadeh series

1. PhD in Economic Sociology and Development, Faculty of Social Sciences, Ferdowsi University of Mashhad, Mashhad, Iran

✉ fardin.mohammadi@mail.um.ac.ir

INTRODUCTION

"Aghazadeh" is one of the newest series that deals with social and economic issues in the form of a romantic narrative. This series is about the nobles who abuse their position and commit widespread economic and political corruption. Considering that television series are one of the discursive texts that represent the society and its institutions, the main question of the research is how the Power Field is represented in this series?

PURPOSE

This article ties to investigate how the Power Field is represented in Aghazadeh series by using Bourdieu's theoretical approach as an analytical tool (Grenfell, 2008, 145& Swedberg, 2011, 130). In other words, understanding how the relationship between the power and other fields is depicted in Aghazadeh's series, what is its structure, and what are the habitus of its social agents, are one of the most important goals of this article.

METHODOLOGY

In order respond to the problem of this research, Bourdieu's Genetic Structuralism methodology was used and Aghazadeh series was analyzed using documentary analysis and thematic technique (Esterberg, Depoy and Gitlin model) at three levels of habitus, structure and relationship between the power and other fields (Grenfell, 2008, 322). Based on this model, data were analyzed in six stages: data management, creating and compiling categories, grouping categories at higher levels of abstraction, drawing data, discovering meanings and underlying themes or developing analysis and thematic saturation (Mohammadpour, 2011, 68-90).

FINDINGS

The results of the analysis of the representation of the power field based at three levels (habitus analysis of social agents, analysis of the structure of the field and the relationship of power with other fields) are as follows:

Habitual analysis of social actors of power field:

In this series, the most important representatives of power are Haj Hassan and Haj Reza. Religious attitude and belief, interests and inclinations, grandiose speech habit and religious-oriented behavior of Haj Reza indicate that his habitus is a religious-traditional one. Worldly view, economic attitude, aristocrat-subordinate view, hedonism and interest in worldly and modern life, pride and arrogance and authoritative speech habit indicate Haj Hassan's economic-oriented habitus.

Structure analysis of the power field:

In this series, Haj Reza enjoys high political and symbolic capital, but Haj Hassan has high political and economic capital. The different combination of

capitals of social agents in the power field indicates that there is heterogeneity in this field. In addition, the analysis of the findings shows that Haj Reza's strategies are on the axis of seeking justice whereas; Haj Hassan's strategies are on the axis of benefit-seeking. In addition, the findings show that Reza and Hassan have justice-seeking and profit-seeking orientations respectively.

The relationship between power field and other social fields:

The results of the intra-field section indicate that the power field is directly and indirectly related to other fields; in such a way that the illegal support of utilitarian social agents in the field of power leads utilitarian social agents to gain a lot of capital in other fields such as the economy, art, law and politics and they are placed in an upper position. On the other hand, justice-oriented agents in the power field do not interfere in other fields or simply interfere in the direction of justice. The same aspect has caused justice-oriented agents in other fields to rely only on individual efforts through legal means. Since their individual and legal efforts are less effective against utilitarian social agents who have the illegal support, in this competition, they get less capital than utilitarian agents and are placed in a lower position. Based on this, the structure of social fields is influenced by the structure of the power field.

CONCLUSION

The results indicate that the power field is structurally heterogeneous as well as a place of competition between the agents with religious-traditional habits and the agents with economic habits. In terms of intra-field relationship, the power is directly and indirectly related to all social fields, and affects other fields' structure such as justice, economy, law and politics. The influence of utilitarian agents on law, politics, justice and economy has reduced the relative independence of these fields on the one hand, and has led to the spread of corruption in these fields on the other. Of course, the greater relative independence of the justice field has made it possible for justice-oriented social agents to monitor and investigate the activities of social agents in other fields, and to be able to control their illegal activities carefully, and eradicate the corrupt power network in the society.

NOVELTY

The most important feature of this research is the use of a theoretical approach and Bourdieu's methodology in order to analyze the accurate and multi-faceted data.

CONFLICT OF INTEREST

The authors declare no conflict of interest.

Iranian Cultural Research

Abstract

BIBLIOGRAPHY

- Anaseri, A., Rahmati, A., Emamalizadeh, H., & Mahdavi Kande, D. (2015). Separation and lies: Sociological analysis of the movie "Separation". *Sociological Journal of Art and Literature*, 7 (1), 81-100.
- Bahmani, M., & Sojoodi, F. (2015). Representation of men identity in fictional drama (Setayesh). *Quarterly Scientific Journal of Audio-Visual Media*, 11(26), 149-170. doi: 10.22085/jrtv.2015.38554
- Bahonar, N., & Jafari Keyzaghan, T. (2011). Television & Its Cultivation Effects on Iranians' Cultural Identity. *Journal of Iranian Cultural Research*, 3(4), 131-156. doi: 10.7508/ijcr.2010.12.006
- Bashir, H., & Eskandari, A. (2013). Representation of family in Iranian cinema: Discourse analysis of "Yeh Habbeh Chand". *Journal of Iranian Cultural Research*, 6(2), 143-161. doi: 10.7508/ijcr.2013.22.006
- Beck, E. (2016). Repopulating development: An agent-based approach to studying development interventions. *World Development*, 80, 19-32. doi: 10.1016/j.worlddev.2015.11.019
- Bottero, W., & Crossley, N. (2011). Worlds, fields and network: Becker, Bourdieu, and Structures of social relations. *Cultural Sociology*, 5(1), 99-119. doi: 10.1177/1749975510389726
- Bourdieu, P. (1995). *Outline of theory of practice* (R. Nice, Trans.). Cambridge: Cambridge University Press.
- Bourdieu, P. (1996). Sociology of literature (Y. Abazary, Trans.). *Journal of Arghanun*, 3(9&10), 76-112.
- Bourdieu, P. (1999). *Distinction: A social critique of the judgement of taste* (H. Chavoshian, Trans.). Tehran, Iran: Sâles. (Original work published 1984)
- Bourdieu, P. (2000). *Leçon sur leçon* (N. Fakouhi, Trans.). Tehran, Iran: Ney. (Original work published 1994)
- Bourdieu, P. (2002). Sporting actions and social actions (M. R. Farzad, Trans.). *Journal of Arghanun*, 20, 1-10.
- Bourdieu, P. (2007). *Science de la science et reflexivité* (Y. Emami, Trans.). Tehran, Iran: Country Scientific Investigations Center. (Original work published 2004)
- Bourdieu, P. (2012). *Raisons pratiques: Sur la théorie de l'action* (M. Mardiha, Trans.). Tehran, Iran: Naqš-o-Negâr. (Original work published 1979)
- Bourdieu, P. (2012). *The Social structures of economy*. (H. Chavoshian, Trans.). Tehran, Iran: Social Security Institute. (Original work published 2005)

- Bourdieu, P. (2015). *Sociology in questions*. (P. Eizady, Trans.). Tehran: Nasl-e Āftāb. (Original work published 1980)
- Bourdieu, P., Wacquant, L.J.D. (1992). *An invitation to reflexive sociology*. UK: Polity Press.
- Dutt, R. (2014). *Behind the curtain: Women's representations in contemporary Hollywood*. London: LES.
- Evert, J., Neu, D., Rahman, A., & Maharaj, G. (2015). Praxis, Doxa and research methods: Reconsidering critical accounting. *Critical Perspective and Accounting*, 32, 37-44. doi: 10.1016/j.cpa.2015.04.004
- Grenfell, M. (2008). *Mafāhim-e kelidi-ye Pierre Bourdieu* [Bourdieu, Pierre: Key concepts] (M. Labiby, Trans.). Tehran, Iran: Afkār. (Original work published 2002)
- Heise, T., & Tudor, A. (2007). Constructing art: Bourdieu's field model in a comparative context. *Cultural Sociology*, 1(2), 165-187. doi: 10.1177/1749975507078186
- Jamshidiha, Gh., Parastesh, Sh. (2006). Dialectics of habitus and field in Pierre Bourdieu's theory of action. *Sociological Review*, 30 (1), 1-32
- Johnston, J. (2010). Girls on screen: How film and television depict women in public relation. *Prism*, 7(4), 1-17.
- Khadilkar, K., KhudaBukhsh, A. R. & Mitchell, T.M (2022). Gender bias, social bias, and representation in Bollywood and Hollywood. *Pattern article*, 3 (2), 1-21. doi: 10.1016/j.patter.2021.100409
- Kia, A., Asadi, A., Beikvali, T. (2012). Studying the factors of tehrani citizens welcoming Qahve-ye Talkh Series. *Culture of Communication*, 1(4), 51-77.
- Kloot, B. (2009). Explaining the value of Bourdieu's framework in the context of institutional change. *Studies in Higher Education*, 34(4), 469-481. doi: 10.1080/03075070902772034
- Martin, J. L. (2003). What is field theory? *American Journal of Sociology*, 109 (1), 1-49. doi: 10.1086/375201
- Masoumifar, A. M. (2022). Cyberspace sovereignty: Is territorializing cyberspace opposed to having a globally compatible internet? *Journal of Cyberspace Studies*, 6(1), 1-20. 10.22059/JCSS.2022.327215.1064
- Mohammadi, F., & Khaleghpanah, K. (2019). Representation of Television Series and Discourse Construction of Family. *Journal of Social Sciences Ferdowsi University of Mashhad*, 15 (2), 75-105. doi: 10.22067/jss.v15i2.54466
- Mohammadi, J., Karimi, M. (2012). Women's interpretations and decoding of Television Soap opera: case study, women of Ilam and Faseleha Soap Opera. *Journal of Iranian Cultural Research*, 4 (1), 49-77. doi: 10.7508/ijcr.2011.13.003

Iranian Cultural Research

Abstract

- Mohammadpour, A. (2011). *Counter Method; logic and design in Qualitative Methodology* (Vol. 1). Tehran, Iran: Jāme'ešenāsān.
- Pang, Bonnie; Soong, Hannah (2016). Teachers experiences in teaching Chinese Australian student in health and physical education. *Teaching and Teacher Education*, 56, 84-93. doi: 10.1016/j.tate.2016.01.023
- Parastesh, SH. (2012). *The narrative of pure destruction; Bourdieuan analysis of the blind owl in Iran's literary field*. Tehran, Iran: Sāles.
- Ritzer, G. (2000). *Contemporary sociological theory* (H. Nayebe, Trans.). Tehran, Iran: Ney (Original work published 1994)
- Ritzer, G., Goodman, D. (2000). *Modern sociological theory*. (K. Mirzaiy & A. Lotalizadeh, Trans.). Tehran, Iran: Jameshenasan. (Original work published 2008)
- Sabbar, S., & Matheson, D. (2019). Mass media vs. the mass of media: a study on the human nodes in a social network and their chosen messages. *Journal of Cyberspace Studies*, 3(1), 23-42. doi: 10.22059/jcss.2019.271467.1031
- Sadeghi Fasaei, S., & Sharifi Saei, M. (2014). Conflict between tradition and modernity; discursive conflict in the patterns of representations. *Journal of Woman in culture arts*, 6(1), 95-118. doi: 10.22059/jwica.2014.51669
- Savage, M., & Siva, E. B. (2013). Field Analysis in cultural sociology. *Cultural Sociology*, 7 (2), 111- 126. doi: 10.1177/1749975512473992
- Swedberg, R. (2011). *Principles of economic sociolog.* (A. Saaidi, Trans.). Tehran, Iran: Loh-e Fekr. (Original work published 2009)
- Ungureanu, C., & Georgescu, C. A. (2013). Cultural representations and media. A sociolinguistic approach of American Soap Operas broadcasted in Romania. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 76, 858-862. doi: 10.1016/j.sbspro.2013.04.220

مقاله پژوهشی

بازنمایی میدان قدرت در سریال‌های خانگی؛ مطالعه موردی سریال آقازاده

فردین محمدی^۱

دریافت: ۱۴۰۱/۰۱/۲۹؛ پذیرش: ۱۴۰۱/۰۵/۲۰

چکیده

پرسش اصلی مقاله حاضر این است که در سریال «آقازاده»، میدان قدرت چگونه بازنمایی شده است. در راستای پاسخ به این پرسش، از نظریه پیر بوردیو به مثابه چشم انداز نظری بهره گرفته شد. به لحاظ روش‌شناسی نیز از روش ساختارگرایی تکوینی بوردیو استفاده شد و این متن در سه سطح عادت‌واره، ساختار، و رابطه میدان قدرت با میدان‌های دیگر، با به کارگیری روش تحلیل اسنادی و فن تحلیل مضمون، بررسی شد. نتایج به دست آمده، بیانگر این است که میدان قدرت، به لحاظ ساختاری، میدانی است ناهمگون و سلسله‌مراتبی و محل رقابت و منازعه بین عاملان اجتماعی با عادت‌واره مذهبی-عدالت‌محور و عاملان اجتماعی با عادت‌واره اقتصادی و دنیاگرایانه. به لحاظ ارتباط فرامیدانی، میدان قدرت به طور مستقیم و غیرمستقیم با همه میدان‌های اجتماعی رابطه دارد و این رابطه به گونه‌ای است که ساختار میدان‌های اجتماعی دیگر را تحت تأثیر ساختار خود قرار داده است؛ نفوذ عاملان اجتماعی منفعت‌طلب میدان قدرت بر میدان قانون، سیاست، عدالت و قضا، و اقتصاد، از یک سو، موجب کاهش استقلال نسبی این میدان‌ها و از سوی دیگر، موجب گسترش فساد در آن‌ها شده است. البته استقلال نسبی بیشتر میدان عدالت و قضا، موجب شده است که عاملان اجتماعی عدالت‌محور میدان قدرت، توان نظارت و بررسی بیشتری بر فعالیت عاملان اجتماعی میدان‌های دیگر داشته باشند و بتوانند فعالیت‌های غیرقانونی عاملان اجتماعی منفعت‌طلب میدان‌های اجتماعی، از جمله میدان قدرت، را با دقت رصد و کنترل کنند و شبکه قدرت فسادآمیزی که در جامعه شکل گرفته است را شناسایی و ریشه‌کن کنند. این به آن معناست که باید به آینده امیدوار بود.

کلیدواژه‌ها: میدان قدرت، بازنمایی، عادت‌واره، بوردیو

۱. مقدمه و بیان مسئله

در میان رسانه‌ها، تلویزیون، یکی از ابزارهای گفتمانی است که بر مبنای سازوکار بازنمایی عمل می‌کند. این رسانه بسیار بر عرصه فرهنگ تأثیرگذار است و از رسانه‌های دیگر، قدرتمندتر عمل می‌کند و در جایگاه یک رسانه جمعی می‌تواند همانند یک مرکز قدرتمند فرهنگی، تأثیرات مثبت و منفی زیادی از خود به‌جای گذارد و با بهره‌گیری از فنون ارتباطی بر ایده‌ها و نگرش‌های فرهنگی مردم تأثیر گذارد (باهنر و کینذقان، ۱۳۸۹، ۱۳۲). حتی در زمانه‌ای که رسانه‌های مبتنی بر اینترنت، گوی سبقت را در اثرگذاری اجتماعی از رسانه‌های عصر رسانه‌های جمعی برده‌اند (صبار و متسن^۱، ۲۰۱۹؛ معصومی فر، ۲۰۲۲) این رسانه می‌تواند از طریق برنامه‌های متنوع و از پیش طراحی شده، اندیشه‌های گوناگون را در میان مردم رواج دهد و در پرتو پیام‌های خویش، اندیشه‌های بارور و آداب و سنت‌های مثبت و سازنده را به مردم القا کند.

در میان انبوه برنامه‌های تلویزیونی، سریال‌های تلویزیونی، به‌عنوان یکی از عرصه‌های محبوب، توجه مخاطبان زیادی را به خود جلب کرده است و یکی از قالب‌های مناسب برای بازنمایی و بازتولید ارزش‌ها و گفتمان‌ها به‌شمار می‌آید (محمدی و کریمی، ۱۳۹۰، ۵۰)؛ زیرا، جریان پیاپی و پیوسته بازنمایی سریال‌های تلویزیونی از جهان واقع، به‌گونه‌ای نیرومند بر ادراک‌ها و کنش‌های مخاطبان تأثیر می‌گذارد و آن‌ها می‌پندارند که این بازنمایی‌ها، عین واقعیت است، اما محور اصلی نظریه‌های بازنمایی این است که «برخلاف ظاهر، بازنمایی، عین واقعیت نیست، بلکه فرایند گزینش واقعیت است». دوربین تلویزیون، واقعیت‌ها را رمزگذاری کرده و جهت می‌بخشد و این جهت‌گیری، خاصیتی فرهنگی و ایدئولوژیک دارد؛ بنابراین، معنا، برساخته نظام‌های بازنمایی است و پدیده‌ها به‌خودی‌خود، معنا ندارند، بلکه معنای پدیده‌ها، دستاورد چگونگی بازنمایی آن‌هاست (صادقی فسایی و شریفی ساعی، ۱۳۹۳، ۹۹-۹۸؛ محمدی و کریمی، ۱۳۹۰، ۵۰).

فارغ از مباحث بازنمایی و گفتمانی، تلویزیون تا اواخر دهه ۱۳۸۰، تنها مجرای پخش سریال‌های تلویزیونی دنباله‌دار به‌شمار می‌رفت؛ اما از اوایل دهه ۱۳۹۰ به‌این‌سو، به‌دلیل رشد اینترنت و بالا رفتن سواد رسانه‌ای، رایانه، دستگاه‌های پخش «دی‌وی‌دی»، و تلویزیون‌های

دیجیتالی و هوشمند، بخش نمایش خانگی، جایگزین سریال‌های تلویزیونی شد (کیا، اسدی، و بیکولی، ۱۳۹۰، ۵۳-۵۲). به بیان روشن‌تر، در شرایط یادشده، برخی از سریال‌های تلویزیونی، تحت تأثیر فرایندهای سیاسی، اجتماعی، و فرهنگی کشور، از قالب برنامه‌های رسمی صداوسیما خارج، و در قالب نمایش خانگی توزیع شدند. امروزه شبکه نمایش خانگی نسبت به گذشته، نظام‌مندتر شده و اخیراً توانسته است مخاطبان زیادی را به سوی خود جلب کند. عرضه سریال در شبکه نمایش خانگی از سال ۱۳۸۹ و با سریال طنز «فضانوردان» و پس از آن، «قهوه تلخ» و «قلب یخی» آغاز شد. مانند هر پدیده نوین دیگری، مدتی طول کشید تا عموم از این پدیده جدید آگاه شوند و از آن استقبال کنند. به مرور و با جذب مخاطبان بیشتر، شبکه نمایش خانگی به رقیب سرسختی برای سریال‌های تلویزیونی تبدیل شد. سریال‌های تولیدی در این شبکه، بسیاری از سخت‌گیری‌ها و محدودیت‌های موجود در سریال‌های تلویزیونی را نداشته و سوژه‌های جذاب و داستان‌های متفاوت را با اختیارات بیشتری انتخاب می‌کردند. از جمله سریال‌های پُرطرفداری که از مسیری غیر از صداوسیمای جمهوری اسلامی ایران پخش شدند، می‌توان به سریال‌های گمشدگان، فرار از زندان، دوستان، قلب یخی، قهوه تلخ، شهرزاد و اخیراً دل، مانکن، هم‌گناه، زخم کاری و آقازاده اشاره کرد که به صورت مجموعه‌های دی‌وی‌دی یا سی‌دی و از طریق مغازه‌ها، فروش اینترنتی، و سوپرمارکت‌ها در دسترس مردم قرار گرفت. در این میان، سریال «آقازاده» با حواشی زیادی همراه بود که پرداختن به آن خالی از لطف نیست.

«آقازاده»، یکی از جدیدترین سریال‌هایی است که در اردیبهشت ۱۳۹۹ در شبکه نمایش خانگی پا به عرصه رقابت با سریال‌های پُر مخاطب دیگر گذاشت. این سریال در ژانر درام-عاشقانه-اجتماعی تهیه و در ۲۹ قسمت عرضه شد. سریال آقازاده، داستانی پرماجرا است که در قالب روایتی عاشقانه به موضوعات گوناگون اجتماعی و اقتصادی می‌پردازد. بازیگران این سریال از چهره‌های شاخص سینما و تلویزیون ایران هستند که با ترکیبی عالی در کنار یکدیگر ایفای نقش می‌کنند و همین امر سبب شده است که این سریال، پُر بازیگرترین مجموعه ایرانی لقب بگیرد.^۱ سریال «آقازاده»، همان‌گونه که از نامش

۱. در این سریال، بازیگرانی مانند امیر آقایی، سینا مهرداد، جمشید هاشم‌پور، نیکی کریمی، امین حیایی، کامبیز دبیراز، لعیا زنگنه، آزاده صمدی، بهرنگ علوی، مهدی سلطانی، ثریا قاسمی، امین تارخ، دیبا زاهدی، سامیه لک، مسعود فروتن، سعید داخ، روزبه معینی، و محمدحسین لطفی ایفای نقش می‌کنند.

پیداست، درباره آفازاده‌هایی است که با سوءاستفاده از موقعیت و مقام خود و خانواده‌شان، دست به فسادهای اقتصادی و سیاسی گسترده و زدویندهای غیراخلاقی می‌زنند. به‌طور کلی این سریال از چند ویژگی مهم برخوردار است: موضوع عاشقانه (که موردعلاقه خانواده‌های ایرانی است)، جذابیت شخصیت‌ها، صحنه‌ها و سکانس‌ها، داستان‌ها، رنگ، مدل لباس، دکور و چیدمان منزل و تجملات، اشاره به فسادهای اقتصادی آفازاده‌ها، و تقابل مذهبی‌ها و غیرمذهبی‌ها در میدان قدرت. ویژگی اصلی این سریال، کشمکش‌های شخصیت‌های اصلی داستان پیرامون موضوع فساد اقتصادی در میدان قدرت است. این ویژگی سبب شده است که سریال «آفازاده»، توجه بینندگان فراوانی از اقشار مختلف را به خود جلب کند. با توجه به اینکه سریال‌های تلویزیونی، یکی از متون گفتمانی‌ای هستند که جامعه و نهادهای آن را بازنمایی می‌کنند، مسئله اصلی پژوهش حاضر این است که در این سریال، میدان قدرت چگونه بازنمایی شده است؟

۲. چارچوب نظری

نظریه‌ها و رویکردهای نظری گوناگونی در راستای تحلیل فیلم وجود دارند که پژوهشگران می‌توانند با بهره‌گیری از آن‌ها، متن فرهنگی موردنظر خود را تحلیل کنند. در این پژوهش، در راستای تحلیل میدان قدرت در ایران در سریال «آفازاده»، از چشم‌انداز نظری ساختارگرایی تکوینی^۱ و «نظریه میدان»^۲ بوردیو^۳ بهره گرفته شده است. این رویکرد، چشم‌اندازی نظری است که از بنیان‌های فکری تحلیل ساختاری استفاده می‌کند، اما ساختارها را به مثابه اموری در نظر می‌گیرد که به واسطه کنش، تولید و بازتولید می‌شوند. براین اساس، ساختارها، از یک سو، ساختاردهنده هستند، یعنی کنش را هدایت و مهار می‌کنند و از سوی دیگر، ساختمند هستند؛ به این معنا که کنشگران، آن‌ها را تولید و بازتولید می‌کنند (ریتزر^۳، ۱۳۹۳، ۲۷۲). رویکرد ساختارگرایی تکوینی بوردیو در پژوهش‌های اجتماعی از توانایی‌ها و قابلیت‌های فراوانی برخوردار است (بوترو و کروسلی، ۲۰۱۱،

1. Genetic Structuralism
2. Bourdieu
3. Ritzer

۱۰۴) و می‌توان از آن به‌مثابه ابزار تحلیل بهره‌برد (گرنفل، ۱۳۸۹، ۱۴۵؛ سوندبرگ، ۱۳۹۱، ۱۳۰)؛ در این شیوه می‌توان پدیده‌های اجتماعی را در دو سطح خُرد و کلان و با دیدی ترکیبی و کلی‌نگر، بررسی، و چگونگی صورت‌بندی آن را تعیین کرد؛ بنابراین، استفاده از رویکرد نظری بوردیو به‌مثابه یک ابزار تحلیلی، اصول کلی را برای فهم جهان‌های اجتماعی‌ای که شکل میدان را به خود می‌گیرند، فراهم می‌کند (بوردیو، ۱۳۸۶، ۸۴)؛ زیرا، از طریق ساختار میدان می‌توان وضعیت حفظ یا تغییر ساختار توزیع امکانات را واکاوی، و از این طریق نیز ساختار اجتماعی را تحلیل کرد (بوردیو، ۱۳۹۰، ۷۴).

بوردیو برای تحلیل واقعیت‌های اجتماعی از الگوی «میدان» بهره می‌برد. در این راستا، وی بر این نظر است که جامعه مُدرن، دربرگیرنده فضاهاى خُرد بی‌شماری است که هر یک بر محور یک سرمایه قرار گرفته‌اند و قوانین و کارکرد خاص خود را دارند. وی این فضاهاى خُرد را «میدان» می‌نامد (بوردیو، ۱۳۹۰، ۴۷، ۵۸، ۲۱۵؛ و بوردیو، ۱۳۹۴، ۱۳۳). از دیدگاه بوردیو، میدان^۱، فضا یا پهنه اجتماعی محدودی است که قوانین و منطق خاص خود را دارد و عاملان اجتماعی گوناگونی در آن فعالیت می‌کنند و جایگاه‌های مختلفی را تصرف کرده‌اند. آنچه جایگاه اجتماعی عاملان را در این فضا مشخص می‌کند، حجم و وزن نسبی سرمایه‌های اقتصادی و فرهنگی آن‌ها است (بوردیو، ۱۳۹۱، ۱۶۸). به بیان روشن‌تر، عاملان اجتماعی با توجه به سرمایه‌هایی که در تملک دارند، در میدان، قدرت و اعتباری به‌دست می‌آورند و در جایگاه‌های معینی در میدان قرار می‌گیرند (بوردیو، ۱۳۸۶، ۸۲)؛ به‌گونه‌ای که افرادی که وزن و ترکیب سرمایه بالایی دارند، در جایگاه‌های بالاتر و افرادی که وزن و ترکیب سرمایه کمتری دارند، در جایگاه‌های پایین‌تری قرار می‌گیرند. به همین دلیل، بوردیو، میدان را به‌مثابه یک «توپولوژی اجتماعی»^۲ می‌بیند (مارتین، ۲۰۰۳، ۳۲).

از یک سو، بوردیو بر این نظر است که به‌دلیل اینکه هر جایگاهی در فضای اجتماعی، به‌لحاظ سرمایه اقتصادی و سرمایه فرهنگی، وزن و ترکیب سرمایه‌ای ویژه‌ای دارد، عاملان قرارگرفته در آن جایگاه‌ها در فرایند جامعه‌پذیری، تحت تأثیر شرایط وجودی و ویژگی‌های

1. Field

۲. توپولوژی (Topology) به‌معنای مکان‌شناسی و توپولوژی اجتماعی (Social Topology) به‌معنای مکان‌شناسی اجتماعی است.

جایگاه‌های اجتماعی (متأثر از سرمایه فرهنگی و سرمایه اقتصادی آن) قرار گرفته و این شرایط بیرونی، به‌طور ناخودآگاه و غیرارادی در وجود آن‌ها درونی می‌شود و ترجیحات، سلیقه، ادراک، نگرش، احساسات، و عمل (انواع فعالیت‌ها) آن‌ها را شکل می‌دهد و سرانجام، سبب شکل‌گیری عادت‌واره^۱ افراد می‌شود (بوردیو، ۱۳۹۱، ۲۳، ۲۸۷). بوردیو، عادت‌واره را نظامی از خوی‌ها، خصلت‌ها، ارزش‌ها، ترجیحات، سلیقه، نگرش، احساسات، و تمایلات گذرا و درعین‌حال (نسبتاً) ماندگاری می‌داند که در شخصیت کنشگر به‌وسیله تجربه و در تعامل با دیگران فراهم شده و در ناخودآگاه افراد قرار گرفته و به‌مثابه یک ماتریس ادراک‌ها عمل می‌کند؛ به‌گونه‌ای که فهم، برداشت، و نگرش انسان‌ها از دنیا را شکل داده، به درک و داوری آن‌ها درباره جهان می‌انجامد و انتخاب‌هایی را فراهم می‌کند که کنشگران برپایه آن عمل می‌کنند و به کنش می‌پردازند. براین اساس، عاملان، هر چیزی را از گذرگاه شاکله‌های ادراک و ارزیابی عادت‌واره درمی‌یابند و از طریق آن به جهان و پدیده‌های اجتماعی نگاه می‌کنند و آن‌ها را درک می‌کنند و براساس آن به کنش می‌پردازند. به‌بیان روشن‌تر، عادت‌واره، ضمن تعیین شیوه‌های زندگی، نحوه رویارویی افراد با موقعیت‌های گوناگون را جهت می‌بخشد و کنش را اداره می‌کند (بوردیو، ۱۹۹۵، ۹۵؛ بوردیو، ۱۳۹۱، ۲۸۷؛ بوردیو، ۱۳۸۸، ۴۴؛ بوردیو، ۱۳۸۱، ۶؛ بک^۲، ۲۰۱۶، ۲۱؛ و پنگ و سونگ^۳، ۲۰۱۶، ۸۶). اینکه عاملان اجتماعی از یک‌سو، هر چیزی را از مجرای شاکله‌های ادراک و ارزیابی عادت‌واره‌شان درمی‌یابند و از سوی دیگر، براساس این ماتریس، به کنش می‌پردازند، بیانگر این است که عادت‌واره از یک‌سو، ساختاری ساخت‌یافته، و از سوی دیگر، ساختاری ساخت‌دهنده است (بوردیو، ۱۳۹۱، ۲۸۷؛ کلو^۴، ۲۰۰۹، ۴۷۱).

افزون‌براین، قرار گرفتن افراد در جایگاه‌های مختلف میدان، موجب شکل‌گیری ساختار روابط عینی میدان به‌شکل سلسله‌مراتبی می‌شود (بوردیو، ۱۳۹۱، ۴۳۴)؛ به‌گونه‌ای که برخی

1. Habitus
2. Beck
3. Pang & Soong
4. Kloot

از عاملان در جایگاه فرودست و برخی دیگر، در جایگاه فرادست قرار می‌گیرند. عاملانی که در جایگاه فرادست قرار دارند، با توجه به قدرتی که دارند، می‌توانند بر عاملان دیگر، اعمال قدرت و سلطه کنند (بورديو، ۱۳۸۶، ۸۳). سلسله‌مراتبی بودن ساختار میدان موجب می‌شود که عاملان اجتماعی‌ای که در جایگاه پایینی قرار دارند، برای بهبود جایگاه خود و عاملان اجتماعی‌ای که در جایگاه والاتری در ساختار میدان قرار دارند، برای حفظ جایگاه خود، با سایر عاملان اجتماعی مبارزه و رقابت کنند (سواج و سیلوا^۱، ۲۰۱۳، ۱۱۳).

براین اساس میدان، فضای منازعه و رقابت است (کلوت، ۲۰۰۹، ۴۷۱) و هدف عاملان اجتماعی از منازعه و رقابت در آن، حفظ یا تغییر ساختار روابط میدان است (بورديو، ۱۳۹۰، ۷۵). البته کنش رقابت‌آمیز عاملان اجتماعی، توسط قوانین میدان محدود و مشروط می‌شود. به بیان روشن‌تر، میدان با اعمال قوانین و منطق خود بر کنشگران، اجازه هر نوع کنشی را به آن‌ها نمی‌دهد و آن‌ها را در انجام کنش محدود می‌کند؛ زیرا، منطق هر میدان تعیین می‌کند که چه ویژگی‌هایی در میدان خریدار دارد و چه ویژگی‌هایی در این رقابت، اهمیت دارند (بورديو، ۱۳۹۱، ۱۶۸؛ ریتزر، ۱۳۹۳، ۷۱۲). عاملان اجتماعی با رویارویی با منطق میدان و محدودیت‌های ناشی از آن از طریق عادت‌واره خود، شرایط موجود را درک و ارزیابی می‌کنند (بورديو، ۱۳۹۰، ۹۵). البته عادت‌واره آنچه را که افراد بایستی بیندیشند یا برای عمل کردن باید انتخاب کنند، تنها پیشنهاد می‌کند (ریتزر و گودمن، ۱۳۹۰، ۵۹۴). سرانجام، کنشگران برپایه عادت‌واره و موقعیت خود در میدان و با در نظر گرفتن قوانین میدان، منافع مورد نظر خود و با توجه به حجم و نوع سرمایه‌ای که در اختیار دارند، راهبرد خاصی را اتخاذ کرده و اقدام به کنش^۲ می‌کنند و به رقابت و منازعه می‌پردازند (بورديو، ۱۳۸۶، ۸۴؛ گرنفل، ۱۳۸۹، ۱۶۹-۱۵۳؛ ریتزر و گودمن، ۱۳۹۰، ۵۹۷). سرانجام، بر اثر کنش عاملان اجتماعی در این منازعه، ممکن است که موقعیت آن‌ها در میدان تغییر کند یا حفظ شود؛ بنابراین، میدان، «فضای امکان‌ها» نیز می‌باشد (بوترو و کروسلی^۳، ۲۰۱۱، ۱۰۰).

1. Savage & Silva
2. Practice
3. Bottero & Crossley

به نظر بوردیو در جامعه، میدان‌های پرشماری وجود دارد که با یکدیگر ارتباط دارند و هریک با کالای خاصی (با سرمایه خاص خود) تعریف می‌شوند و منافع، اهداف، و قوانین خاص خود را دارند و هر فردی به‌طور هم‌زمان، عضو میدان‌های بسیاری است و در هر میدانی، جایگاه متفاوتی دارد. مهم‌ترین این میدان‌ها عبارت‌اند از: میدان قدرت، میدان اقتصاد، میدان آموزش، و میدان هنر (بوردیو، ۱۳۸۸، ۴۴؛ بوردیو، ۱۳۷۵، ۹۷؛ کِلوت، ۲۰۰۹، ۴۷۱؛ گرنفل، ۱۳۸۹، ۱۳۳). از دیدگاه بوردیو، میدان قدرت نسبت به میدان‌های دیگر، از اهمیت و خودمختاری بیشتری برخوردار است (گرنفل، ۱۳۸۹، ۱۳۳؛ جمشیدی‌ها و پرستش، ۱۳۸۶، ۲۵). از دیدگاه بوردیو (۱۳۷۵، ۸۲) «میدان قدرت، میدان نیروهای پنهان و بالقوه‌ای است که بر هر ذره‌ای که خطر ورود به آن را بپذیرد، فشار اعمال می‌کند». میدان قدرت با توجه به حجم و ترکیب سرمایه زیادی که دارد، بر میدان‌های اجتماعی دیگر، اعمال سلطه می‌کند. البته این اعمال سلطه، نسبی است؛ یعنی بر برخی از میدان‌ها، سلطه بیشتر و بر برخی، سلطه کمتری اعمال می‌کند. همچنین برخی از میدان‌ها در میدان قدرت از جایگاه والاتر یا پایین‌تری برخوردارند. البته جایگاه میدان‌ها، نسبی است؛ یعنی نسبت به میدان‌های مختلف، متفاوت است. یکی از شکل‌های تأثیرگذاری میدان قدرت بر میدان‌های دیگر، کارکردی است. به بیان روشن‌تر، کارکرد میدان می‌تواند در راستای اهداف میدان قدرت، یعنی بازتولید باشد یا هر کارکرد دیگری (بوردیو، ۱۳۹۰، ۵۴، ۵۹، ۶۵، ۱۵۱). گفتنی است، با اینکه میدان‌ها از میدان قدرت تأثیر می‌پذیرند، دارای خودآیینی و استقلال نسبی^۱ نیز هستند (بوردیو، ۱۳۸۶، ۸۷-۸۶) که یکی از مؤلفه‌های اصلی هر میدان است که بر نحوه اجرای کارکرد آن، تأثیر می‌گذارد (هیس و تودور^۲، ۲۰۰۷، ۱۶۷).

- عاملان اجتماعی حاضر در میدان قدرت از چه عادت‌واره‌ای برخوردارند؟
- ساختار میدان قدرت چگونه است؟ و از چه گروه‌هایی تشکیل شده است؟
- رابطه میدان قدرت با میدان‌های دیگر، از جمله میدان اقتصاد و میدان سیاست، چگونه است؟

1. Relatively Autonomous
2. Heise & Tudor

۲. پیشینه پژوهش

مهم‌ترین پژوهش‌های انجام‌شده در حوزه تحلیل فیلم و سریال‌های تلویزیونی در داخل کشور به شرح زیر است:

عنصری و همکاران (۱۳۹۴) در پژوهشی با عنوان «جدایی و دروغ: تحلیل جامعه‌شناختی فیلم جدایی نادر از سیمین» با بهره‌گیری از نظریه بوردیو، مارکس، و وبر و روش تحلیل محتوای کیفی و نشانه‌شناسی، به تحلیل جامعه‌شناختی فیلم سینمایی «جدایی نادر از سیمین» پرداخته‌اند. نتایج پژوهش آن‌ها نشان می‌دهد که جدایی‌ها، نه به مسائل شخصی، بلکه به شکاف‌های اجتماعی و طبقاتی جامعه بازتاب داده‌شده در فیلم ارجاع دارند و عامل این شکاف‌ها هم دروغ است. نتیجه دیگر پژوهش عبارت است از اینکه فیلم، بازتابی است از جامعه، مناسبات انسان‌ها، روابط قدرت، و پایگاه‌های فرهنگی-سیاسی افراد در نسبت با یکدیگر.

بهمی و سجودی (۱۳۹۴) نیز در پژوهشی با عنوان «بازنمایی هویت جنسیتی مردانه در مجموعه تلویزیونی ستایش» با بهره‌گیری از روش نشانه‌شناسی، نحوه کدگذاری هویت مردانه مردان سریال تلویزیونی «ستایش» را بررسی کرده‌اند. مهم‌ترین نتایج این پژوهش عبارت است از اینکه مردان در این مجموعه، به‌طور کلی در سه گروه مردان سلطه‌گر، سلطه‌پذیر، و مستقل بازنمایی شده‌اند که حضور مردان سلطه‌گر و سلطه‌پذیر، بیش از مردان مستقل در این مجموعه بازتاب یافته است. همچنین، بازنمایی انجام‌شده از مردان در این سریال، مشروعیت پدرسالاری را به چالش کشیده است.

محمدی و خالق‌پناه (۱۳۹۷) در پژوهشی با عنوان «بازنمایی سریال‌های تلویزیونی و بساخت گفتمانی خانواده» با بهره‌گیری از روش تحلیل گفتمان انتقادی، این مسئله را بررسی کرده‌اند که در سریال «ستایش»، نهاد خانواده چگونه بازنمایی می‌شود. نتایج پژوهش آن‌ها نشان می‌دهد که این مجموعه سریال، بیانگر تقابل گفتمانی بین دو گفتمان مذهبی و دنیاگرایی است که محور اصلی این تقابل گفتمانی، تربیت فرزندان است. این سریال با نشان دادن پیروزی گفتمان مذهبی، گفتمان بهتر و برتر در راستای شیوه تربیت نسل جدید را معرفی می‌کند.

در میان پژوهش‌های خارجی نیز، جاستون^۱ (۲۰۱۰) در پژوهشی با عنوان «دختران روی صفحه؛ چگونه فیلم و تلویزیون، زنان را در روابط عمومی نشان می‌دهند» با بهره‌گیری از نظریه‌های فمینیستی و پسا فمینیستی، شیوه‌بازنمایی زنان در روابط عمومی را در سه برنامه تلویزیونی ایالات متحده و انگلستان بررسی کرده است. نتایج پژوهش وی بیانگر این است که سریال‌های تلویزیونی ایالات متحده و انگلستان، تصویری از زنان ارائه می‌دهند که یا مجرد هستند یا مطلقه. به بیان روشن‌تر، این سریال‌ها، زنان را در چارچوب نظریه‌های فمینیستی و پسا فمینیستی نشان می‌دهند.

در پژوهشی دیگر، آنگورونو و جورجسکو^۲ (۲۰۱۳) با استفاده از روش مصاحبه نیمه‌ساخت یافته و پرسش‌نامه، بازنمایی فرهنگی جامعه آمریکا را در سریال‌های آبکی ای که در کشور رومانی پخش می‌شد، بررسی کرده‌اند. نتایج پژوهش آن‌ها بیانگر این است که این سریال‌ها به گونه‌ای غیرمستقیم به بازتولید فرهنگی جامعه آمریکا می‌پردازند.

دیوت^۳ (۲۰۱۴) نیز در پژوهشی با عنوان «پشت صحنه؛ بازنمایی زنان در هالیوود معاصر» با بهره‌گیری از روش نشانه‌شناسی، این موضوع را بررسی کرده است که زنان چگونه در سینمای هالیوود بازنمایی می‌شوند. نتایج این پژوهش نشان می‌دهد که زنان در سینمای هالیوود در سه قالب مستقل، قدرتمند، و فعال بازنمایی شده‌اند. این بازنمایی، حاکی از تصویر مثبت زنان در سینمای هالیوود است.

در نهایت، خدیکار و همکاران (۲۰۲۲) در پژوهشی با عنوان «تعصب جنسیتی، تعصب اجتماعی، و بازنمایی آن در بالیوود و هالیوود» با بهره‌گیری از روش تحلیل محتوای کیفی، بازنمایی تعصبات جنسیتی و اجتماعی در سینمای بالیوود و هالیوود را بررسی کرده‌اند. داده‌های این پژوهش، دربرگیرنده فیلم‌های عامه‌پسند بالیوود و هالیوود و فیلم‌هایی است که نامزد جوایز اسکار شده‌اند. نتایج این پژوهش حاکی از این است که در حالی که تصویر کلی زنان در طول زمان در دیالوگ‌های فیلم‌های محبوب بالیوود و هالیوود بهبود یافته است، فیلم‌های مدرن، همچنان سوگیری جنسیتی قابل توجهی از خود

1. Johnston
2. Ungureanu & Georgescu
3. Dutt

نشان می‌دهند و هنوز به بازنمایی برابر بین جنسیت‌ها دست پیدا نکرده‌اند. همچنین، یک سوگیری قوی در طرفداری از رنگ پوست روشن در محتوای بالیوود مشاهده می‌شود که پیوسته در تمام دوره‌های زمانی موردبررسی، رخ می‌دهد.

مرور انتقادی پژوهش‌های تجربی بیانگر این است که به‌لحاظ موضوعی، میدان قدرت تاکنون بررسی نشده است و به‌لحاظ زمینه و متن موردبررسی نیز سریال «آقازاده» تاکنون موردتوجه قرار نگرفته است. براین‌اساس، وجه تمایز پژوهش حاضر با پژوهش‌های یادشده این است که سعی دارد با بهره‌گیری از نظریهٔ بورديو، میدان قدرت را در سریال «آقازاده» بازنمایی کند.

۳. روش پژوهش

در این تحقیق از «چندانگاری روش‌شناختی»^۱ بورديو بهره گرفته شده (بورديو و واکان، ۱۹۹۲، ۳۰؛ اورت و همکاران، ۲۰۱۵، ۴۰؛ پرستش، ۱۳۹۰، ۱۳۴) و پژوهش، براساس آن سازماندهی می‌شود. این روش‌شناسی، دارای سه سطح است که عبارت‌اند از:

• تحلیل موقعیت میدان در رابطه با میدان قدرت. در این مرحله، ارزیابی موقعیت میدان موردنظر در رابطه با میدان‌های دیگر ضروری است، که به‌طور خاص، رابطهٔ آن با میدان قدرت مدنظر ما است (گرنفل، ۱۳۸۹، ۳۲۲، ۱۳۶).

• تحلیل ساختار میدان. تحلیل ساختار میدان عبارت است از شناخت ساختار عینی روابط بین موقعیت‌های اشغال‌شده توسط عاملان اجتماعی که خود آن‌ها برای کسب اعتبار و قدرت در میدان، با یکدیگر در رقابت هستند. در این مرحله، موقعیت‌سنجی ساختاری خود میدان مدنظر است و موقعیت‌یابی، برپایهٔ سرمایه و مؤلفه‌های آن انجام می‌شود. سرمایه می‌تواند به سه شکل تجلی پیدا کند: اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی.

• تحلیل عادت‌وارهٔ عاملان اجتماعی. در این مرحله، نوع عادت‌وارهٔ عاملان اجتماعی مشخص می‌شود.

با توجه به اینکه رابطه‌گرایی روش‌شناختی، خود را در روش‌های کمی عین‌گرایانه و روش‌های کیفی ذهن‌گرایانه محدود و محصور نمی‌کند، بلکه به فراخور پژوهش از روش‌های گوناگونی بهره می‌برد (پرستش، ۱۳۹۰، ۱۳۴)، به منظور پاسخ‌گویی به مسئله پژوهش، از روش تحقیق تحلیل اسنادی و برای تحلیل داده‌ها، از فن تحلیل مضمون (الگوی استریگ^۱ و دپوی و گیتلین^۲) بهره گرفته شده است. برپایه این الگو، داده‌ها در شش مرحله مدیریت داده‌ها (سازماندهی و مدیریت داده‌ها در یک نظم زمانی یا سازماندهی براساس عنوان، نوع داده، یا نوع سند)، ساخت و تدوین مقوله‌ها (مفهوم‌بندی و مقوله‌بندی براساس کدگذاری باز^۳)، گروه‌بندی مقوله‌ها در سطوح بالاتر انتزاع (مقوله‌بندی مقوله‌ها در سطح انتزاعی برپایه منطق مقایسه معنایی)، ترسیم داده‌ها (به‌تصویر کشیده شدن مقوله‌ها، تم‌ها و الگوهای یافته‌شده در قالب نقشه‌های داده‌ای و دیاگرام‌های مفهومی)، کشف معانی و عنوان‌های زیرین یا توسعه تحلیل (الگویابی مبتنی بر داده‌ها) و اشباع تماتیک^۴ (اشباع همگرایی مفهومی کدها، تم‌ها، الگوها، و سنخ‌شناسی‌ها تا حد امکان) تحلیل شده‌اند (محمدپور، ۱۳۹۲، ۹۰-۶۸). در مرحله ساخت و تدوین مقوله‌ها نیز در وهله نخست، داده‌ها در بخش‌های جداگانه‌ای (صحنه‌ها و سکانس‌ها) تفکیک شد و پس از بررسی دقیق شباهت‌ها و تفاوت‌های موجود بین واحدهای موردنظر، به هریک از بخش‌ها، با توجه به بار معنایی یا ایده اصلی موجود در آن، عنوان‌های مفهومی معینی اختصاص یافت (تم‌های مفهومی). در مرحله مقوله‌بندی نیز برپایه روش مقایسه، مفاهیم (تم‌های مفهومی) بررسی شدند و مفاهیم مشترک در قالب مقوله‌های مشخصی قرار گرفتند (تم‌های مقوله‌ای).

جامعه مورد مطالعه در این پژوهش، مجموعه سریال «آقازاده» است که به‌طور کامل، بررسی شد. در پژوهش حاضر، برای دستیابی به قابلیت اعتماد، از بحث و استدلال‌های منطقی بهره گرفته شد. افزون بر شیوه یادشده، در پژوهش حاضر برای اطمینان از اعتبار و پایایی داده‌ها از روش مقایسه‌های تحلیلی و فن ممیزی^۵ بهره گرفته شد؛ به‌گونه‌ای که

1. Esterberg
2. Depoy & Gitlin
3. Open coding
4. Thematic Saturation
5. Auditing

داده‌های استفاده‌شده در فرایند پژوهش، چندین بار بررسی و ارزیابی شدند (مقایسه تحلیلی) و کدگذاری، مفهوم‌سازی، و استخراج مقوله‌ها با راهنمایی و نظارت استادانی که در زمینه روش پژوهش کیفی و تحلیل فیلم تخصص داشتند، انجام شد (فن ممیزی).

۴. یافته‌ها

در راستای تحلیل و بازنمایی میدان قدرت، در این مرحله تلاش شده است ابتدا میدان قدرت و عاملان اجتماعی آن مشخص شود. سپس، عادت‌واره عاملان اجتماعی، ساختار میدان، و سرانجام، رابطه میدان قدرت با میدان‌های دیگر، تحلیل شده است.

۴-۱. تعیین میدان قدرت

در این مرحله، میدان‌های نشان‌داده‌شده در سریال، بر پایه معیارهای کارکرد میدان، فعالیت‌های انجام‌شده در میدان‌ها، و مؤلفه‌هایی که بیانگر میدان‌های اجتماعی هستند، مشخص شدند. مهم‌ترین میدان‌هایی که در این سریال نمود دارند، عبارت‌اند از: میدان خانواده، میدان عدالت و قضا، میدان اقتصاد، میدان هنر، و میدان قدرت. در این سریال، میدان قدرت - که بیشترین سرمایه در آن انباشته شده است - از طریق شخصیت‌های قدرتمند و بانفوذی که دارای بیشترین سرمایه نمادین، سرمایه فرهنگی، سرمایه اقتصادی، سرمایه اجتماعی، و برخوردار از نفوذ حکومتی و حلال همه مشکلات هستند، به تصویر کشیده شده است. مهم‌ترین نمایندگان این میدان در این سریال، شخصیت‌های «حاج حسن» و «حاج رضا» هستند.

۴-۲. تحلیل عادت‌واره عاملان اجتماعی میدان قدرت

هدف از تحلیل عادت‌واره در این مرحله، شناخت نوع عادت‌واره عاملان اجتماعی است نه سطح آن. در این مرحله، تنها نوع عادت‌واره عاملان اجتماعی تحلیل می‌شود.

• تحلیل عادت‌واره حاج رضا. نتایج بررسی و تحلیل داده‌ها بیانگر این است که حاج رضا، به لحاظ نگرشی و عقیدتی، فردی دارای باور و نگرش مذهبی است؛ به گونه‌ای که همه چیز را از دیدگاه دینی و مذهبی می‌بیند و سعی می‌کند در همه کارهایش، رضایت خداوند را در نظر داشته باشد. توکل و تکیه بر یاری الهی در همه امور، یکی دیگر از

ویژگی‌های نگرشی و عقیدتی او به‌شمار می‌آید؛ به‌گونه‌ای که در همه کارها به خداوند متعال تکیه می‌کند و از او یاری می‌خواهد.

«حاج رضا: حاج آقا شما فقط حرف و حدیث چهار تا اهل محل و رفقای مسجدی رو می‌شنوید. ولی من خارج از اینجا حرفای گنده‌تری می‌شنوم. آدم‌های گنده‌تری به من طعنه و کنایه می‌زنن، ولی تو این خلوت فقط به شما می‌گم. سختی ماجرا اول برای این دختره، بعدش برای پسر. این وسط، خودمم فکر می‌کنم دارم امتحان می‌شم. داره با آبروم امتحانم می‌کنه. می‌خواد ببینه تا کجا می‌خوام و ایستم. شما اگه می‌خواید در حق من برادری کنید، فقط دعام کنید» (قسمت ۱۹).

به‌لحاظ علایق و تمایلات نیز، فردی خانواده‌دوست است و به همسر و فرزندانش عشق می‌ورزد. وجود تابلوهای مذهبی در منزل وی از یک‌سو، بیانگر علاقه‌اش به هنر و ازسوی دیگر، بیانگر علاقه وی به امامان و بزرگان دین است. همچنین، پوشیدن لباس روحانیون و داشتن کتاب‌های مذهبی و خواندن قرآن، بیانگر علاقه او به دین و مذهب است. وجود کتاب و کتابخانه و مطالعه کتاب و قرآن و همچنین، حضور همیشگی در کتابخانه و پذیرایی از مهمانان در کتابخانه شخصی‌اش، حاکی از این است که مطالعه کتاب از علایق اصلی او به‌شمار می‌آید. زندگی در محله پایین‌شهر و در یک خانه سنتی و به‌دور از امکانات مدرن نیز بیانگر این است که حاج رضا، زندگی سنتی را دوست دارد و به سنت، احترام می‌گذارد.

مطالعه مستمر کتاب و قرآن و نشستن در کتابخانه از یک‌سو، و انجام کارها با آرامش، نداشتن واکنش منفی در برابر ناملازمات زندگی در سخت‌ترین لحظه‌های زندگی (به‌خطر افتادن آبروی خانواده‌اش)، گلایه نکردن از کثرتاری‌ها و رویگردانی‌های مردم، ازسوی دیگر، حاکی از این است که مطالعه کتاب و صبر از جمله عادت‌های رفتاری اوست. همچنین، پوشیدن لباس ساده، داشتن منزل ساده و عاری از تجملات، برگزاری مراسم عروسی به‌شکل ساده، نداشتن اتومبیل شخصی و پذیرایی ساده از مهمانان، بیانگر ساده‌زیستی او است که این ساده‌زیستی در زندگی‌اش کاملاً نمود دارد. نماز خواندن، تسبیح گفتن، رفتن به مسجد، نجابت و متانت، و عفت و حیا از ویژگی‌های دیگر او به‌شمار می‌آید. لحن ملایم و کاربرد واژه‌ها و جمله‌های مثبت و پرهیز از فحاشی، بیانگر عادت گفتاری مؤدبانه و بزرگ‌منشانه اوست.

نگرش و باور مذهبی، علایق و تمایلات مذهبی، عادت گفتاری بزرگ‌منشانه و عادت رفتاری دین‌محور حاج رضا، حاکی از عادت‌واره مذهبی سنتی است؛ عادت‌واره‌ای که سنت نیز در آن حضور پررنگی دارد و صبر، توکل، مطالعه، تواضع و فروتنی، بزرگ‌منشی، نگرش خدامحور، نگاه مذهبی، علاقه به هنر و مذهب، باور به خدا به مثابه تنها فریادرس انسان، خانواده‌دوستی و احترام، در آن موج می‌زند.

جدول ۱. تحلیل عادت‌واره مذهبی-سنتی حاج رضا

مقوله	تعداد کد	مفاهیم	واحد	شاخص
تمایلات و علایق مذهبی-سنتی	بیش از ۱۰ مورد	علاقه به امور مذهبی	تصویری	تمایلات و علایق
	بیش از ۵ مورد	علاقه به خانواده		
	بیش از ۱۰ مورد	علاقه به هنر		
	بیش از ۵ مورد	علاقه به مطالعه		
	بیش از ۱۰ مورد	علاقه به احترام		
باور و نگرش مذهبی	بیش از ۵ مورد	باور به خدا	تصویری-موضوعی	باور و نگرش
	بیش از ۵ مورد	باور به روز قیامت		
	بیش از ۵ مورد	باور به عدالت		
	بیش از ۵ مورد	رضایت خداوند		
	بیش از ۵ مورد	آزمون الهی		
	بیش از ۵ مورد	توکل		
عادت‌های رفتاری مذهبی-سنتی	بیش از ۱۰ مورد	ساده‌زیستی	تصویری	عادت‌های رفتاری
	بیش از ۳ مورد	تسبیح گفتن		
	بیش از ۵ مورد	نماز خواندن		
	بیش از ۵ مورد	رفتن به مسجد		
	بیش از ۵ مورد	مطالعه کتاب		
	بیش از ۵ مورد	صبر		
	بیش از ۱۰ مورد	عادت گفتاری مؤذنبانه		
	بیش از ۵ مورد	نجابت و متانت		
	بیش از ۵ مورد	عفت و حیا		
	بیش از ۵ مورد	صرفه‌جویی		
	بیش از ۱۰ مورد	تواضع و فروتنی		

• تحلیل عادت‌واره حاج حسن. حاج حسن به لحاظ نگرشی و عقیدتی، نگرش مادی‌گرایانه و دنیاگرایانه دارد و فلسفه زندگی را کسب ثروت و قدرت می‌داند. پیشنهاد ساخت ویلا به امیر بحری، دریافت هدیه یا رشوه برای حل مشکلات غیرقانونی مراجعه‌کنندگان، و داشتن خانه ویلایی بزرگ، اتومبیل، و ساعت گران‌قیمت، بیانگر نگرش مادی‌گرایانه و دنیاگرایانه او است. همچنین، داشتن محافظان شخصی، نگاه از بالا به پایین به اطرافیان و خرسند بودن از رفتارهای نوکرمنشانه اطرافیان و مراجعه‌کنندگان در مقابل وی، بیانگر دیدگاه ارباب‌منشی او است. گاو صندوق پر از پول، داشتن خانه ویلایی بزرگ و املاک و مستغلات مختلف، رزرو استخر و رستوران‌های لوکس و ریخت‌وپاش، سفارش دادن و خوردن غذاهای اشرافی، پذیرفتن پیشنهاد رشوه و هدیه (زمین و ویلا و پول)، تلاش برای حفظ قدرت، پوشیدن لباس‌های شیک و مدرن، و داشتن ساعت گران‌قیمت، حاکی از این است که او به ثروت، زندگی شاهانه و مُدرن، مادیات، و تجملات، علاقه زیادی دارد. رفتن پیاپی به استخر و رستوران‌های لوکس، خوردن غذاهای اشرافی، و تلاش برای کسب ثروت و انباشت آن، حاکی از عادت‌های رفتاری مادی‌گرایانه او است. همچنین، نگاه از بالا به پایین حاج حسن به مراجعه‌کنندگان، حتی به امیر بحری، لحن و ژست‌های مقتدرانه و کم حرف زدن، بیانگر غرور و تکبر او است که همواره در رفتار با زیردستانش نمود دارد.

نگرش دنیاگرایانه، نگرش اقتصادی، دیدگاه ارباب‌منشانه، لذت‌طلبی و علاقه به زندگی دنیوی و مدرن، غرور و تکبر، و عادت‌گفتاری مقتدرانه حاج حسن، حاکی از این است که عادت‌واره او، عادت‌واره‌ای اقتصادی و دنیاگرایانه است؛ عادت‌واره‌ای که مبتنی بر تلاش برای کسب ثروت و قدرت، ایمان به پول، و علائق و سلايق مادی‌گرایانه است.

جدول ۲. تحلیل عادت‌واره اقتصادی-دنیاهای حاج حسن

مقوله	تعداد کُد	مفاهیم	واحد	شاخص
علائق مُدرن و دنیاگرایانه	بیش از ۵ مورد	علاقه به مادیات و تجملات	تصویری	تمایلات و علائق
	بیش از ۵ مورد	علاقه به زندگی مُدرن		
	بیش از ۵ مورد	علاقه به کسب ثروت		
	بیش از ۵ مورد	علاقه به حفظ قدرت		

مقوله	تعداد کُد	مفاهیم	واحد	شاخص
بـاور و نـگـرش دنیاگرایانه	بیش از ۵ مورد	نگرش مثبت به مادیات و تجملات	تصویری-موضوعی	باور و نگرش
	بیش از ۵ مورد	نگرش مثبت به قدرت		
	بیش از ۵ مورد	دیدگاه ارباب‌منشانه		
عادت‌های رفتاری دنیاگرایانه	بیش از ۵ مورد	تجمل‌گرایی	تصویری	عادت‌های رفتاری
	بیش از ۵ مورد	لحن و ژست مقتدرانه		
	بیش از ۵ مورد	نگاه از بالا به پایین		
	بیش از ۵ مورد	غرور و تکبر		
	بیش از ۵ مورد	انباشت ثروت		

۳-۴. تحلیل ساختار میدان

برای تحلیل ساختار میدان، ابتدا لازم است که موقعیت‌های سلسله‌مراتبی میدان بر پایهٔ حجم و ترکیب سرمایه‌های عاملان اجتماعی مشخص شده و سپس، همگونی و ناهمگونی و وضعیت منازعه در میدان قدرت تحلیل شود. با توجه به اینکه در این مجموعه سریال، حاج رضا و حاج حسن از سرمایهٔ اقتصادی، فرهنگی، اجتماعی، و نمادین بسیار زیادی برخوردارند و با بهره‌گیری از این سرمایه‌ها، حلال مشکلات و راهگشای دیگران هستند و به‌صورت پنهانی عمل می‌کنند، می‌توان گفت که این دو عامل اجتماعی در جایگاه‌های بالای میدان قدرت قرار دارند.

البته حاج رضا افزون‌بر برخورداری از سرمایهٔ سیاسی بالا، از سرمایهٔ نمادین نیز برخوردار است، و حاج حسن، افزون‌بر سرمایهٔ سیاسی، از سرمایهٔ اقتصادی بالایی برخوردار است؛ بنابراین، حجم و ترکیب سرمایهٔ این دو عامل اجتماعی، برابر است و هم‌تراز قرار می‌گیرند، اما ترکیب سرمایهٔ آن‌ها متفاوت است.

جدول ۳. حجم و ترکیب سرمایهٔ حاج حسن

مقوله	تعداد کُد	مفاهیم
سرمایهٔ اقتصادی حداکثری	بیش از ۳ مورد	ویلاهای متعدد
	بیش از ۳ مورد	اتومبیل لوکس
	بیش از ۴ مورد	املاک و مستغلات مختلف
سرمایهٔ اجتماعی حداکثری	بیش از ۴ مورد	پول کلان
	بیش از ۴ مورد	اعتماد اجتماعی زیاد
	بیش از ۴ مورد	تعاملات اجتماعی گسترده
	بیش از ۴ مورد	هنجارهای همیاری

مقوله	تعداد کد	مفاهیم
سرمایه سیاسی حداکثری	بیش از ۶ مورد	نفوذ سازمانی
	بیش از ۶ مورد	اعتبار زیاد
	بیش از ۶ مورد	قدرت سیاسی
	بیش از ۵ مورد	نفوذ در مجلس
	بیش از ۵ مورد	نفوذ در دولت

ترکیب متفاوت سرمایه‌های عاملان اجتماعی در میدان قدرت، بیانگر این است که در میدان، ناهمگونی وجود دارد. افزون بر این موارد، تفاوت عادت‌واره حاج رضا و حاج حسن نیز نشان‌دهنده نوعی تقابل و تضاد بین آن‌هاست. همچنین، تحلیل یافته‌ها بیانگر این است که موضع‌گیری‌ها، راهبردها، و کنش‌های حاج رضا بر محور عدالت‌طلبی قرار دارد و موضع‌گیری‌ها، راهبردها، و کنش‌های حاج حسن، بر محور منفعت‌طلبی.

حاج رضا: «با این کارتون دارید مردمو مکدر می‌کنید. با ادعای نوکری میان. بلافاصله ارباب می‌شین. زشته. بده. والله قسم والله قسم که باید جواب پس بدین». جواب (قسمت ۱۴).

فصلنامه تحقیقات فرهنگی ایران

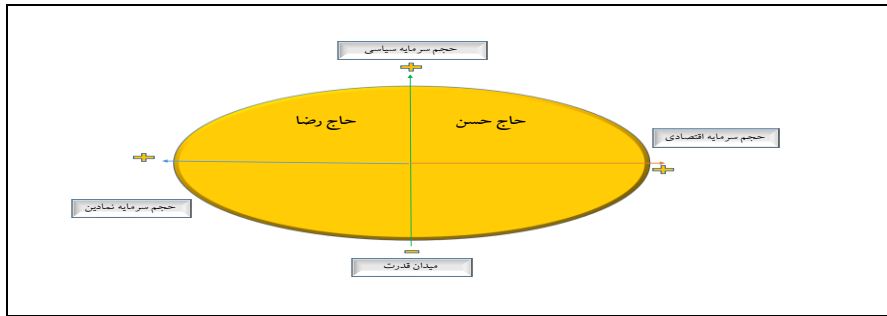
۱۳۸

دوره ۱۶، شماره ۳
پاییز ۱۴۰۲
پیاپی ۶۳

جدول ۴. حجم و ترکیب سرمایه حاج رضا

مقوله	تعداد کد	مفاهیم
سرمایه اقتصادی ضعیف	بیش از ۵ مورد	خانه سنتی
	بیش از ۲ مورد	حساب بانکی ضعیف
سرمایه اجتماعی حداکثری	بیش از ۶ مورد	اعتماد اجتماعی مردمی زیاد
	بیش از ۶ مورد	تعاملات اجتماعی گسترده مردمی
	بیش از ۴ مورد	تعاملات اجتماعی گسترده سازمانی
	بیش از ۵ مورد	هنجارهای همیاری مردمی
سرمایه سیاسی حداکثری	بیش از ۴ مورد	نفوذ سازمانی زیاد
	بیش از ۵ مورد	اعتبار مردمی زیاد
	بیش از ۵ مورد	اعتبار سازمانی گسترده
	بیش از ۳ مورد	نفوذ در مجلس
	بیش از ۳ مورد	نفوذ در دولت
سرمایه نمادین	بیش از ۵ مورد	حسن شهرت مردمی
	بیش از ۵ مورد	حسن شهرت سیاسی
سرمایه فرهنگی حداکثری	بیش از ۴ مورد	توانایی و مهارت سازمانی
	بیش از ۴ مورد	دانش گسترده

ترکیب سرمایه‌ای متفاوت، موضع‌گیری‌ها، راهبردها، و کنش‌های متفاوت این گروه از عاملان اجتماعی در این میدان، بیانگر نوعی رقابت و منازعه درون میدانی است؛ منازعه بین عاملان اجتماعی عدالت‌محور به نمایندگی حاج رضا و عاملان اجتماعی منفعت‌محور، به نمایندگی حاج حسن.

نمودار ۱. ساختار میدان قدرت

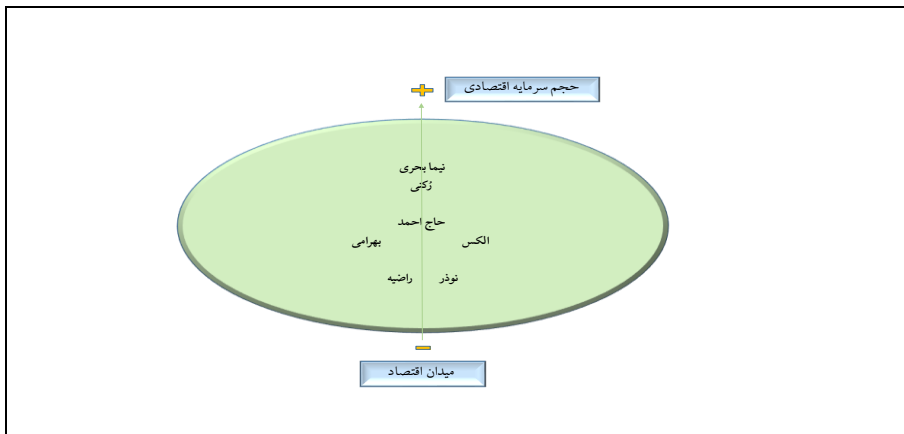
۴-۴. رابطه میدان قدرت با میدان‌های اجتماعی دیگر

تحلیل داده‌های مربوط به ارتباط میدان قدرت با میدان اقتصاد، بیانگر این است که بین عاملان اجتماعی این دو میدان، ارتباط وجود دارد؛ به گونه‌ای که عاملان اجتماعی فرادست در میدان اقتصاد (بازاریان مدرن) مانند نیما و زکنی، ارتباط مستقیمی با عاملان اجتماعی منفعت‌طلب میدان قدرت، مانند حاج حسن، دارند و از حمایت آن‌ها برخوردارند و در راستای منافع آن‌ها نیز فعالیت می‌کنند. در مقابل، بازاریان سنتی، مانند حاج احمد، که در این میدان در طبقه فرودست قرار دارند نیز با عاملان اجتماعی عدالت‌محور میدان قدرت، مانند حاج رضا، در ارتباط هستند.

نکته مهم این است که جنس و نوع ارتباط این دو گروه با عاملان اجتماعی میدان قدرت متفاوت است. رابطه عاملان اجتماعی فرادست در میدان اقتصاد با عاملان اجتماعی منفعت‌طلب میدان قدرت، از نوع روابط اقتصادی فردگرایانه و منفعت‌طلبانه و مبتنی بر اصل بده‌بستان است؛ به گونه‌ای که بازاریان منفعت‌طلب از یک سو، از حمایت میدان قدرت برخوردارند و از سوی دیگر، در راستای منافع اقتصادی و سیاسی آن‌ها عمل می‌کنند.

همین رابطه موجب شده است که افرادی مانند نیما و زکلی در میدان اقتصاد با کسب سرمایه کلان اقتصادی بتوانند موقعیت فرادست را به دست آورند؛ اما رابطه عاملان اجتماعی فرودست در میدان اقتصاد با عاملان اجتماعی عدالت محور میدان قدرت از نوع روابط دوستانه، غیراقتصادی، بدون چشمداشت اقتصادی، و مبتنی بر اصل وفاداری و دوستی است نه اصل بده‌بستان. با توجه به اینکه این رابطه، مبتنی بر منفعت فردی و چشمداشت اقتصادی نیست، این گروه از عاملان در میدان اقتصاد، سرمایه اقتصادی کلانی ندارند و در موقعیت فرودست قرار دارند و موقعیت آن‌ها مبتنی بر تلاش و کوشش و فعالیت‌های اقتصادی صادقانه‌شان است.

نمودار ۲. ساختار میدان اقتصاد

عاملان اجتماعی میدان عدالت و قضا نیز با عاملان اجتماعی میدان قدرت، در ارتباط هستند؛ به گونه‌ای که بوروکرات‌های منفعت طلبی مانند بازپرس قاسمی، ارتباط مستقیمی با عاملان اجتماعی منفعت طلب میدان قدرت، مانند حاج حسن، دارند و از حمایت آن‌ها برخوردارند. در مقابل، بوروکرات‌های عدالت طلبی مانند حامد نیز با عاملان اجتماعی عدالت محور میدان قدرت، مانند حاج رضا، در ارتباط هستند. جنس و نوع ارتباط این دو گروه با عاملان اجتماعی میدان قدرت نیز متفاوت است. رابطه بوروکرات‌های منفعت طلب در میدان قضا با عاملان اجتماعی منفعت طلب میدان قدرت از نوع روابط اقتصادی

فردگرایانه و منفعت طلبانه و مبتنی بر اصل بده - بستان است، اما رابطهٔ بوروکرات‌های عدالت طلب در میدان عدالت و قضا، با عاملان اجتماعی عدالت محور میدان قدرت، از نوع روابط دوستانه، ضابطه‌ای، و مبتنی بر اصل وفاداری و دوستی و شغلی است.

در میدان سیاست (دولت) نیز همین وضعیت نمایان است. عاملان اجتماعی میدان سیاست نیز با عاملان اجتماعی میدان قدرت در ارتباط هستند؛ به گونه‌ای که سیاستمداران منفعت طلبی مانند امیر بحری، ارتباط مستقیمی با عاملان اجتماعی منفعت طلب میدان قدرت، مانند حاج حسن، دارند. در مقابل، سیاستمداران عدالت طلب نیز با عاملان اجتماعی عدالت محور میدان قدرت، مانند حاج رضا، در ارتباط هستند. در میدان قانون نیز وضعیت، همین گونه است. عاملان اجتماعی میدان قانون نیز با عاملان اجتماعی میدان قدرت در ارتباط هستند؛ به گونه‌ای که قانون‌گذاران منفعت طلب (مانند نمایندگان کمیسیون اقتصادی مجلس که تحت فرمان حاج حسن بودند و به وزارت امیر بحری رأی موافق دادند) ارتباط مستقیمی با عاملان اجتماعی منفعت طلب میدان قدرت، مانند حاج حسن، دارند. در مقابل، قانون‌گذاران عدالت طلب نیز با عاملان اجتماعی عدالت محور میدان قدرت، مانند حاج رضا، در ارتباط هستند. جنس و نوع ارتباط این دو گروه نیز با عاملان اجتماعی میدان قدرت متفاوت است؛ به گونه‌ای که رابطهٔ قانون‌گذاران منفعت طلب در میدان قانون با عاملان اجتماعی منفعت طلب میدان قدرت، از نوع روابط اقتصادی فردگرایانه و منفعت طلبانه و مبتنی بر اصل بده - بستان است، اما رابطهٔ قانون‌گذاران عدالت طلب در میدان قانون با عاملان اجتماعی عدالت محور میدان قدرت، از نوع روابط دوستانه، ضابطه‌ای، غیر منفعت طلبانه، و بدون چشمداشت است.

روابط میدان‌های اجتماعی با میدان قدرت، بیانگر این است که هر چند عاملان اجتماعی مختلف این میدان با عاملان اجتماعی میدان‌های دیگر ارتباط دارند، اما دخالت‌های نابجا و حمایت‌های غیرقانونی عاملان اجتماعی منفعت طلب این میدان، به طور مستقیم و غیرمستقیم موجب شده است که در میدان‌های دیگر، از جمله میدان اقتصاد، میدان هنر، میدان قانون، و میدان سیاست، عاملان اجتماعی منفعت طلب، سرمایهٔ زیادی به دست آورند و در موقعیت فرادست قرار گیرند؛ به گونه‌ای که نیما در میدان اقتصاد، امیر بحری در میدان سیاست، و استاد

ارژنگ و تینا فضلی‌راد در میدان هنر، در موقعیت فرادست قرار گیرند. در مقابل، عاملان اجتماعی عدالت‌محور در میدان قدرت، در میدان‌های دیگر دخالت نمی‌کنند یا در راستای عدالت‌محوری دخالت می‌کنند. همین امر موجب شده است که عاملان اجتماعی عدالت‌محور میدان‌های دیگر، تنها بر تلاش فردی از راه‌های قانونی تکیه کنند. از آنجاکه تلاش فردی و قانونی آن‌ها در مقابل عاملان اجتماعی منفعت‌طلب که از حمایت‌های غیرقانونی عاملان اجتماعی منفعت‌طلب میدان قدرت برخوردارند، اثربخشی کمتری دارد، آن‌ها در این رقابت، نسبت به عاملان اجتماعی منفعت‌محور، سرمایه کمتری به دست می‌آورند و نسبت به آن‌ها در جایگاه پایین‌تری در میدان قرار می‌گیرند. بر این اساس می‌توان گفت که ساختار میدان‌های اجتماعی، تحت تأثیر ساختار میدان قدرت است.

جدول ۵. روابط میدان قدرت با میدان‌های اجتماعی دیگر

مفاهیم	تعداد کُدها	مقوله
مراجعه‌های پرشمار قاسمی به حاج حسن تبعیت بی‌چون‌وچرای قاسمی از حاج حسن	بیش از ۵ مورد	سلطه عاملان اجتماعی منفعت‌طلب میدان قدرت بر عاملان اجتماعی منفعت‌طلب میدان قضا
	بیش از ۵ مورد	
مراجعه‌های پرشمار نیما به حاج حسن مراجعه‌های پرشمار بهرامی به حاج حسن مراجعه رکنی به حاج حسن سلطه حاج حسن بر نیما توانایی حاج حسن در تغییر کاربری زمین	بیش از ۴ مورد	سلطه عاملان اجتماعی منفعت‌طلب میدان قدرت بر عاملان اجتماعی منفعت‌طلب میدان اقتصاد
	بیش از ۴ مورد	
	۲ مورد	
	بیش از ۴ مورد	
	بیش از ۳ مورد	
مراجعه‌های پرشمار امیر بحری به حاج حسن تبعیت بی‌چون‌وچرای امیر بحری از حاج حسن توانایی حاج حسن در تغییر وزرای دولت نفوذ حاج حسن در دولت	بیش از ۵ مورد	سلطه عاملان اجتماعی منفعت‌طلب میدان قدرت بر عاملان اجتماعی منفعت‌طلب میدان سیاست
	بیش از ۵ مورد	
	بیش از ۱ مورد	
	بیش از ۱ مورد	
نفوذ حاج حسن در کمیسیون‌های مجلس توانایی کسب رأی اعتمادی نمایندگان مجلس	بیش از ۱ مورد	سلطه عاملان اجتماعی منفعت‌طلب میدان قدرت بر عاملان اجتماعی منفعت‌طلب میدان قانون
	بیش از ۱ مورد	

نفوذ عاملان اجتماعی منفعت‌طلب میدان قدرت بر میدان قانون (نظر مثبت کمیسیون اقتصادی و رأی اعتماد نمایندگان مجلس به افراد دست‌نشانده) و میدان سیاست (تغییر وزیر و حمایت از وزیر دلخواه)، و وابستگی عاملان اجتماعی میدان اقتصاد به میدان قدرت (تغییر کاربری زمین‌های کشاورزی) بیانگر این است که میدان قدرت بر این

میدان‌ها سلطه بیشتری دارد و استقلال نسبی این میدان‌ها بسیار ضعیف است. البته در مورد میدان عدالت و قضا، وضعیت به‌گونه‌ای دیگر است. هرچند عاملان اجتماعی منفعت طلب میدان قدرت، بر این میدان اعمال قدرت می‌کنند، اما به‌دلیل کارکرد حساس و ساختار پیچیده این میدان، اعمال قدرت آن‌ها بر این میدان، ناچیز است و به تغییر بازپرس‌های پرونده محدود می‌شود و بر موقعیت‌های فرادست این میدان، اعمال سلطه زیادی ندارند؛ به‌گونه‌ای که موقعیت‌های فرادست این میدان در تملک عاملان اجتماعی عدالت محور است. همین امر موجب شده است که میدان عدالت و قضا، نسبت به میدان‌های دیگر، از استقلال نسبی بیشتری برخوردار باشد. استقلال نسبی بیشتر این میدان موجب شد که عاملان اجتماعی عدالت محور آن، امکان نظارت و بررسی بیشتری بر فعالیت عاملان اجتماعی میدان‌های دیگر، از جمله میدان قدرت، داشته باشند.

۴-۵. نتیجه منازعه درون‌میدانی

موضع‌گیری، راهبردها، و کنش‌های منفعت‌طلبانه عاملان اجتماعی منفعت طلب میدان قدرت از یک‌سو، و حمایت‌های غیرقانونی آن‌ها از سوی دیگر، موجب شکل‌گیری فساد سازمانی گسترده در میدان‌های اجتماعی شد. با توجه به اینکه رابطه عاملان اجتماعی منفعت طلب میدان قدرت با عاملان اجتماعی منفعت طلب میدان‌های دیگر، مبتنی بر اصل بدمبستان است، عاملان اجتماعی میدان‌های اقتصاد، سیاست، عدالت و قضا، و قانون، پس از اینکه در موقعیت فرادست میدان خود قرار گرفتند، با به‌کارگیری روش‌های غیرقانونی، در راستای منافع سیاسی، اقتصادی، قضایی، و قانونی عاملان اجتماعی منفعت طلب میدان قدرت عمل کرده و از یک‌سو، زمینه افزایش سرمایه اقتصادی، سیاسی، و قضایی این عاملان را در میدان قدرت فراهم کرده و سبب قرار گرفتن آن‌ها در موقعیت فرادست میدان قدرت شدند و از سوی دیگر، موجب شکل‌گیری فساد گسترده سازمانی شدند. این امر از آنجاکه با عادت‌واره، راهبرد، و کنش عاملان اجتماعی عدالت محور میدان قدرت مغایرت و تضاد داشت، موجب منازعه عاملان اجتماعی منفعت طلب و عدالت طلب در میدان قدرت شد. عاملان اجتماعی عدالت طلب میدان قدرت از استقلال نسبی بیشتر میدان عدالت و قضا، نهایت استفاده را برده و امکان نظارت و بررسی بیشتری

بر فعالیت عاملان اجتماعی میدان‌های دیگر، از جمله میدان قدرت، را به دست آوردند. آن‌ها با رصد فعالیت‌های غیرقانونی عاملان اجتماعی منفعت‌طلب میدان قدرت و گردآوری مدارک لازم برای اثبات جرمشان، موفق شدند که حکم بازداشت آن‌ها را صادر کنند. آن‌ها با بهره‌گیری از عادت‌واره بسیار مناسب و سرمایه فرهنگی (دانش و تخصص) و نمادینی که داشتند و به کمک عاملان اجتماعی عدالت‌طلب میدان قضا توانستند مخفیانه و پنهانی، شبکه قدرت فسادآمیزی را که در جامعه شکل گرفته بود، شناسایی و سرشبکه آن‌ها را دستگیر کنند.

۵. بحث و نتیجه‌گیری

در مقاله حاضر سعی شد چگونگی بازنمایی میدان قدرت در سریال «آقازاده» با بهره‌گیری از نظریه پیر بوردیو، به مثابه چشم‌انداز نظری، و روش‌شناسی ساختارگرایی تکوینی، بررسی شود. نتایج پژوهش بیانگر این است که میدان قدرت به‌لحاظ ساختاری، میدانی است ناهمگون و سلسله‌مراتبی و محل رقابت و منازعه بین عاملان اجتماعی با عادت‌واره مذهبی-عدالت‌محور و عاملان اجتماعی با عادت‌واره اقتصادی و دنیاگرایانه. به‌لحاظ ارتباط فرامیدانی، میدان قدرت با همه میدان‌های اجتماعی به‌طور مستقیم و غیرمستقیم رابطه دارد و این رابطه به‌گونه‌ای است که ساختار میدان‌های اجتماعی، از جمله میدان عدالت و قضا، میدان اقتصاد، میدان قانون، و میدان سیاست را تحت تأثیر ساختار خود قرار داده است؛ به‌گونه‌ای که عاملان اجتماعی منفعت‌طلب در میدان‌های اقتصاد (بازاریان مدرن)، قضا و عدالت، سیاست و قانون، ارتباط مستقیمی با عاملان اجتماعی منفعت‌طلب میدان قدرت، مانند حاج حسن، دارند و از حمایت آن‌ها برخوردارند و در راستای منافع آن‌ها نیز فعالیت می‌کنند. در مقابل، عاملان اجتماعی عدالت‌طلب در میدان‌های اقتصاد، قضا و عدالت، سیاست، و قانون با عاملان اجتماعی عدالت‌محور میدان قدرت، مانند حاج رضا، در ارتباط هستند؛ البته جنس و نوع ارتباط این دو گروه با عاملان اجتماعی میدان قدرت، متفاوت است. رابطه عاملان اجتماعی فرادست در میدان اقتصاد با عاملان اجتماعی منفعت‌طلب میدان قدرت، از نوع روابط اقتصادی فردگرایانه و منفعت‌طلبانه و

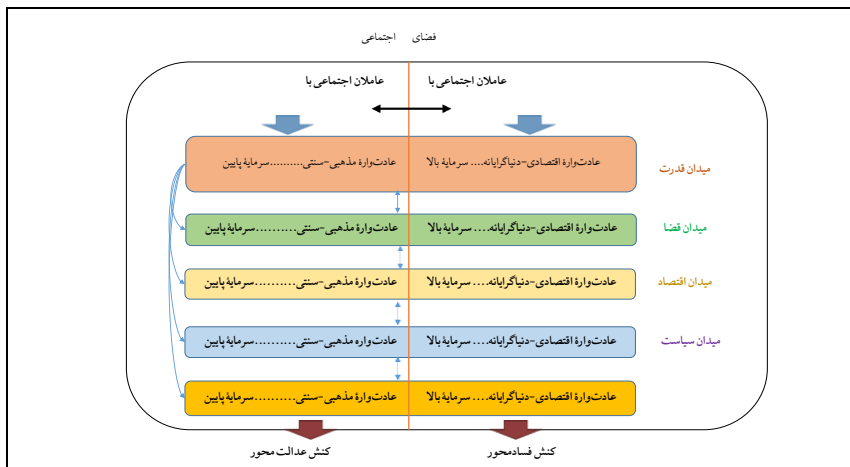

مبتنی بر اصل بده‌بستان است، اما رابطه‌ی عاملان اجتماعی فرودست در میدان اقتصاد با عاملان اجتماعی عدالت‌محور میدان قدرت، از نوع روابط دوستانه، غیراقتصادی، و مبتنی بر اصل وفاداری و دوستی است.

با توجه به اینکه رابطه‌ی عاملان اجتماعی منفعت‌طلب میدان قدرت با عاملان اجتماعی منفعت‌طلب میدان‌های دیگر مبتنی بر اصل بده‌بستان است، عاملان اجتماعی میدان‌های اقتصاد، سیاست، عدالت و قضا، و قانون، پس از اینکه در موقعیت فرادست میدان خود قرار گرفتند، به روش‌های غیرقانونی در راستای منافع سیاسی، اقتصادی، قضایی، و قانونی عاملان اجتماعی منفعت‌طلب میدان قدرت عمل کرده و از یک‌سو، زمینه‌های افزایش سرمایه‌ی اقتصادی، سیاسی، و قضایی این عاملان را در میدان قدرت فراهم کرده و سبب قرار گرفتن آن‌ها در موقعیت فرادست میدان قدرت شده و از سوی دیگر، موجب شکل‌گیری فساد گسترده شده است. از آنجاکه این شرایط با عادت‌واره، راهبرد، و کنش عاملان اجتماعی عدالت‌محور میدان قدرت مغایرت و تضاد داشت، موجب منازعه‌ی عاملان اجتماعی منفعت‌طلب و عدالت‌طلب در این میدان شد. عاملان اجتماعی عدالت‌طلب میدان قدرت با بهره‌گیری از استقلال نسبی بیشتر میدان عدالت و قضا و عاملان اجتماعی عدالت‌طلب آن، و همچنین، با بهره‌گیری از عادت‌واره بسیار مناسب و سرمایه‌ی فرهنگی (دانش و تخصص) و نمادینی که داشتند، در این رقابت و منازعه توانستند عاملان اجتماعی منفعت‌طلب میدان قدرت را شکست دهند و شبکه‌ی قدرت فسادآمیزی را که در جامعه شکل گرفته و در میدان‌های اجتماعی ریشه دوانده بود، بخشکانند؛ بنابراین، میدان قدرت، میدانی است از یک‌سو، به‌لحاظ ساختاری و عادت‌واره‌ی عاملان اجتماعی، ناهمگون، متفاوت، و محل منازعه و رقابت عاملان اجتماعی، و از سوی دیگر، دربرگیرنده‌ی فساد و بی‌عدالتی گسترده؛ اما این ویژگی‌ها با یکدیگر بی‌ارتباط نیستند، بلکه رقابت عاملان اجتماعی برای نابودی فساد و برقراری عدالت است. در واقع، اگرچه میدان قدرت، دربرگیرنده‌ی فساد گسترده‌ای است و بذر فساد را نیز در میدان‌های دیگر افشاند است، اما به فساد بی‌توجه نیست، بلکه درصد ریشه‌کن کردن آن و برقراری عدالت است و در این راستا نیز موفق خواهد بود و ریشه‌ی فساد را می‌خشکاند. این به‌آن معناست که باید به آینده امیدوار بود. راز موفقیت عاملان اجتماعی عدالت‌محور در میدان قدرت نیز در استقلال نسبی بیشتر میدان

عدالت و قضا و عادت‌واره، سرمایه فرهنگی و نمادین عاملان اجتماعی عدالت‌محور میدان قدرت و میدان قضا نهفته است.

نمودار ۳. بازنمایی میدان قدرت در سریال آفزاده

از آنجاکه نتایج پژوهش حاضر، بیانگر این است که این سریال، میدان‌ها و نهادهای گوناگون را بازنمایی می‌کند، با نتایج پژوهش محمدی و خالق‌پناه (۱۳۹۷) و بشیر و اسکندری (۱۳۹۲) همخوانی دارد؛ زیرا، نتایج پژوهش‌های یادشده نیز بیانگر این است که متون فرهنگی، با تأثیرپذیری از گفتمان‌ها، نهادهای گوناگون را بازنمایی، و ایدئال‌ترین نهاد یا پدیده موردنظر خود را معرفی می‌کنند. همچنین، از آنجاکه نتایج پژوهش حاضر، بیانگر این است که شکل‌گیری فساد، امری ساختاری-عاملیتی است و مناسبات قدرت و روابط ساختاری و عادت‌واره در آن نقش دارد، با نتایج پژوهش عناصری و همکاران (۱۳۹۴) همخوانی دارد؛ زیرا، نتایج پژوهش یادشده نیز بیانگر این است که فیلم «جدایی نادر از سیمین» نیز بازتابی است از جامعه، مناسبات انسان‌ها، روابط قدرت، و پایگاه‌های فرهنگی-سیاسی آن‌ها در نسبت با یکدیگر. از آنجاکه پژوهش حاضر، از یک‌سو، پدیده فساد را در یک متن فرهنگی بررسی کرده و سازوکار و شرایط شکل‌گیری و فرایندهای اجتماعی آن را تبیین کرده است و از سوی دیگر، میدان‌های اجتماعی، به‌ویژه میدان قدرت، عادت‌واره عاملان اجتماعی، ساختار درون میدانی، و رابطه میدان قدرت با

میدان‌های دیگر و تقابل درون‌میدانی و فرامیدانی را بررسی و واکاوی کرده است، با سایر پژوهش‌ها، متمایز و متفاوت است.

به لحاظ نظری نیز از آنجاکه نتایج پژوهش حاضر بیانگر این واقعیت است که عاملان اجتماعی در میدان، عادت‌واره‌های متفاوتی دارند و با توجه به حجم و ترکیب سرمایه‌ای که دارند، در موقعیت‌های گوناگونی قرار می‌گیرند و به مبارزه و نزاع می‌پردازند، همچنین، با توجه به اینکه حاکی از این است که میدان‌های اجتماعی تحت تأثیر میدان قدرت هستند و ساختار میدان قدرت به ساختار آن‌ها شکل می‌بخشد و استقلال نسبی آن‌ها را دستخوش تغییر می‌کند، با نظریه بوردیو همخوانی دارد.

منابع

- باهنر، ناصر؛ و جعفری کیدقان، طاهره (۱۳۸۹). تلویزیون و تأثیرات کاشتی آن بر هویت فرهنگی ایرانیان. فصلنامه تحقیقات فرهنگی ایران، ۳(۴)، ۱۵۶-۱۳۱. doi: 10.7508/ijcr.2010.12.006
- بشیر، حسن؛ و اسکندری، علی (۱۳۹۲). بازنمایی خانواده ایرانی در فیلم سینمایی یه حبه قند. فصلنامه تحقیقات فرهنگی ایران، ۶(۲)، ۱۶۱-۱۴۳. doi: 10.7508/ijcr.2013.22.006
- بهمنی، مهرزاد؛ و سجودی، فرزانه (۱۳۹۴). بازنمایی هویت جنسیتی مردانه در مجموعه تلویزیونی ستایش. فصلنامه علمی رسانه‌های دیداری-شنیداری، ۱۱(۲۶)، ۱۷۰-۱۴۹. doi: 10.22085/jrtv.2015.38554
- بورديو، پير (۱۳۷۵). جامعه‌شناسی و ادبیات؛ آموزش عاطفی فلویر (مترجم: یوسف ابادزی). فصلنامه ارغنون، ۳(۱۰ و ۹)، ۱۱۲-۷۶.
- بورديو، پير (۱۳۸۱). کنش‌های ورزشی و کنش‌های اجتماعی (مترجم: محمدرضا فرزاد). فصلنامه ارغنون، ۲۰، ۱-۱۰.
- بورديو، پير (۱۳۸۶). علم و تأمل‌پذیری (مترجم: یحیی امامی). تهران: مرکز تحقیقات سیاست علمی کشور. (تاریخ اصل اثر ۲۰۰۴)
- بورديو، پير (۱۳۸۸). درسی درباره درس (مترجم: ناصر فکوهی). تهران: نشر نی. (تاریخ اصل اثر ۱۹۹۴)
- بورديو، پير (۱۳۹۰). نظریه کنش؛ دلایل عملی و انتخاب عقلانی (مترجم: مرتضی مردیها). تهران: نقش و نگار. (تاریخ اصل اثر ۱۹۷۹)
- بورديو، پير (۱۳۹۱). تمایز؛ نقد اجتماعی قضاوت‌های ذوقی (مترجم: حسن چاوشیان). تهران: نشر ثالث. (تاریخ اصل اثر ۱۹۸۴)
- بورديو، پير (۱۳۹۴). مسائل جامعه‌شناسی (مترجم: پیروز ایزدی). تهران: نسل آفتاب (تاریخ اصل اثر ۱۹۸۰)
- بورديو، پير (۱۳۹۵). ساختارهای اجتماعی اقتصاد (مترجم: حسن چاوشیان). تهران: مؤسسه عالی پژوهش‌های تأمین اجتماعی. (تاریخ اصل اثر ۲۰۰۵)
- پرستش، شهرام (۱۳۹۰). روایت نابودی ناب، تحلیل بوردیوی بوف کور در میدان ادبی ایران. تهران: نشر ثالث.
- جمشیدیها، غلامرضا؛ پرستش، شهرام (۱۳۸۶). دیالکتیک منش و میدان در نظریه عمل پی‌یر بورديو. نامه علوم اجتماعی، ۳۰(۱)، ۳۲-۱.
- ریتزر، جورج (۱۳۹۳). نظریه جامعه‌شناسی (مترجم: هوشنگ نایی). تهران: نشر نی. (تاریخ اصل اثر ۱۹۹۴)

ریترز، جورج؛ و گودمن، داگلاس (۱۳۹۰). نظریه جامعه‌شناسی مدرن (مترجمان: خلیل میرزایی و عباس لطفعلی‌زاده). تهران: جامعه‌شناسان. (تاریخ اصل اثر ۲۰۰۸)

سوندبرگ، ریچارد (۱۳۹۱). منفعت‌طلبی و ساختار اجتماعی: مباحثی در جامعه‌شناسی اقتصادی. ترجمه علی اصغر سعیدی، تهران: لوح فکر. (تاریخ اصل اثر ۲۰۰۹)

صادقی‌فسایی، سهیلا؛ و شریفی‌ساعی، محمدحسین (۱۳۹۳). تقابل سنت و مدرنیته؛ کشمکش گفتمانی در الگوهای بازنمایی. نشریه زن در فرهنگ و هنر، ۶(۱)، ۹۵-۱۱۸. doi: 10.22059/jwica.2014.51669

عنصری، علیمراد؛ رحمتی، عادل؛ امام‌علی‌زاده، حسین؛ و مهدوی‌کنده، داوود (۱۳۹۴). جدایی و دروغ: تحلیل جامعه‌شناختی فیلم جدایی نادر از سیمین. جامعه‌شناسی هنر و ادبیات، ۷(۱)، ۸۱-۱۰۰.

کیا، علی‌اصغر؛ اسدی، عباس؛ بیک‌ولی، طاهره (۱۳۹۰). بررسی عوامل استقبال شهروندان تهرانی از سریال قهوه تلخ. فرهنگ ارتباطات، ۱(۴)، ۷۷-۵۱.

گرنفل، مایکل (۱۳۸۹). مفاهیم کلیدی پیر بوردیو (مترجم: محمدمهدی لیبی). تهران: نشر افکار. (تاریخ اصل اثر ۲۰۰۲)

محمدپور، احمد (۱۳۹۲). روش تحقیق کیفی، ضد روش ۲ (جلد اول). تهران: انتشارات جامعه‌شناسان.

محمدی، جمال؛ و کریمی، مریم (۱۳۹۰). تحلیل قرائت‌های زنان از مجموعه‌های تلویزیونی (مطالعه موردی قرائت‌های زنان شهر ایلام از سریال فاصله‌ها). تحقیقات فرهنگی ایران، ۴(۱)، ۷۷-۴۹. doi: 10.7508/ijcr.2011.13.003

محمدی، فردین؛ و خالق‌پناه، کمال (۱۳۹۷). بازنمایی سریال‌های تلویزیونی و برساخت گفتمانی خانواده. مجله علوم اجتماعی مشهد، ۱۵(۲)، ۷۵-۱۰۵. doi: 10.22067/jss.v15i2.54466

Beck, E. (2016). Repopulating development: An agent-based approach to studying development interventions. *World Development*, 80, 19-32. doi: 10.1016/j.worlddev.2015.11.019

Bottero, W., & Crossley, N. (2011). Worlds, fields and network: Becker, Bourdieu, and Structures of social relations. *Cultural Sociology*, 5(1), 99-119. doi: 10.1177/1749975510389726

Bourdieu, P. (1995). *Outline of theory of practice* (R. Nice, Trans.). Cambridge: Cambridge University Press.

Bourdieu, P., Wacquant, L.J.D. (1992). *An invitation to reflexive sociology*. UK: Polity Press.

Dutt, R. (2014). *Behind the curtain: Womens representations in contemporary Hollywood*. London: LES.

- Evert, J., Neu, D., Rahman, A., & Maharaj, G. (2015). Praxis, Doxa and research methods: Reconsidering critical accounting. *Critical Perspective and Accounting*, 32, 37-44. doi: 10.1016/j.cpa.2015.04.004
- Heise, T., & Tudor, A. (2007). Constructing art: Bourdieu's field model in a comparative context. *Cultural Sociology*, 1(2), 165-187. doi: 10.1177/1749975507078186
- Johnston, J. (2010). Girls on screen: How film and television depict women in public relation. *Prism*, 7(4), 1-17.
- Khadilkar, K., KhudaBukhsh, A. R. & Mitchell, T.M (2022). Gender bias, social bias, and representation in Bollywood and Hollywood. *Pattern article*, 3 (2), 1-21. doi: 10.1016/j.patter.2021.100409
- Kloot, B. (2009). Explaining the value of Bourdieu's framework in the context of institutional change. *Studies in Higher Education*, 34(4), 469-481. doi: 10.1080/03075070902772034
- Martin, J. L. (2003). What is field theory? *American Journal of Sociology*, 109 (1), 1-49. doi: 10.1086/375201
- Masoumifar, A. M. (2022). Cyberspace sovereignty: Is territorializing cyberspace opposed to having a globally compatible internet? *Journal of Cyberspace Studies*, 6(1), 1-20. 10.22059/JCSS.2022.327215.1064
- Pang, Bonnie; Soong, Hannah (2016). Teachers experiences in teaching Chinese Australian student in helth and physical education. *Teaching and Teacher Education*, 56, 84-93. doi: 10.1016/j.tate.2016.01.023
- Sabbar, S., & Matheson, D. (2019). Mass media vs. the mass of media: a study on the human nodes in a social network and their chosen messages. *Journal of Cyberspace Studies*, 3(1), 23-42. doi: 10.22059/jcss.2019.271467.1031
- Savage, M., & Siva, E. B. (2013). Field Analysis in cultural sociology. *Cultural Sociology*, 7 (2), 111- 126. doi: 10.1177/1749975512473992
- Ungureanu, C., & Georgescu, C. A. (2013). Cultural representations and media. A sociolinguistic approach of American Soap Operas broadcasted in Romania. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 76, 858-862. doi: 10.1016/j.sbspro.2013.04.220

